

basis for moral and spiritual spheres of the child by determining its social significance, integrity, uniqueness and soleness.

Key words: folk tale, axiology, values, translation.

Стаття надійшла до редакції 31.01.2014 р.

Прийнято до друку 28.02.2014 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Дмитренко В. І.

УДК [811.111:811.161.2]’255.4:791.43

Н. І. Пантикiна, А. Є. Деарт

ТРАНСФОРМАЦIЯ ДОДАВАННЯ ПРИ АУДIОВIЗУАЛЬНОМУ ПЕРЕКЛАДI ХУДОЖНIХ ФIЛЬМIВ

Актуальнiсть пропонованого дослiдження зумовлена тим, що на фонi розширення масиву наукових розробок у галузi перекладознавства проблема аудiовiзуального перекладу (АВП) є малодослiдженою вiтчизняними науковцями, що негативно впливає на якiсть кiно- й телепродукцiї iншомовного походження, яка з’являється на вiтчизняних екранах. Проблема АВП представлено значною кiлькiстю робiт зарубiжних дослiдникiв, а саме: М. Бейкер (M. Baker), Г. Готліба (H. Gottlieb), Х. Діас Сінтаса (J. Diaz Cintas), Й. Іварсона (J. Ivarsson), Дж.-М. Люйкена (G.-M. Luyken), А. Сербан (A. Serban) та iн. Проте специфіки україномовного перекладу аудіовізуальної продукції зарубіжні науковці не розглядають. У роботах вiтчизняних дослiдникiв, зокрема, В. Демецької, А. Є. Кулікової, Т. Г. Лук’янової, Н. В. Розумєєнко, О. Федорченко, проблема перекладу аудіовізуального тексту знаходить лише фрагментарне висвітлення.

Метою пропонованого дослiдження є охарактеризувати проблему декомпресії аудіовізуального тексту за рахунок трансформації додавання при перекладі з англійської українською мовою. Досягнення поставленої мети передбачає вирiшення таких завдань: 1) висвітлити поняття „декомпресія”; 2) розглянути особливості трансформації додавання та чинники, які зумовлюють її застосування при перекладі; 3) виявити найхарактерніші для АВП випадки додавання мовних одиниць при перекладі з англійської українською мовою.

На початку ХХ ст. німецький лiнгвіст Дітер Вундерліх констатував наявність у мовленні двох сiввiдносних рис – *Kurze-Breite* (з нiм. *стислiсть i широта*), i з того часу феномен збiльшення текстового обсягу при перекладі цікавив багатьох науковцiв [1]. Зазвичай з двох „паралельних” текстiв українською та англійською мовою при аудіовізуальному перекладі бiльш об’ємним буває український текст. Однiєю з причин цього є бiльша тенденція англійського мовлення до

стислості, лаконічності та компресії мовних засобів. Отже, компресовані англійські лексичні мовні одиниці при перекладі, як правило, замінюються декомпресованими українськими структурами, а перекладацьку трансформацію, яка сприяє розширенню змісту чи форми мовної одиниці мови оригіналу порівняно з мовою перекладу, називають декомпресією.

Причинами декомпресії є особливості граматичної і лексичної будови мов, а також відмінності норм і традицій мовлення різними мовами. Декомпресія виникає внаслідок найрізноманітніших перекладацьких трансформацій, мотивованих всілякими об'єктивними причинами, які не залежать від волі перекладача. Під декомпресією перекладного тексту не мають на увазі тільки описовий переклад, який використовують перекладачі за відсутністю міжмовної рівнозначної відповідності. Декомпресія може бути наслідком додавань, замін, антонімічного перекладу [2].

Розрізняють різні види декомпресії при перекладі, такі як додавання слів, заміна простих синтаксичних конструкцій складними, членування речень та ін.

Додавання – граматична або лексична трансформація, внаслідок якої в перекладі збільшується кількість слів, слівформ або членів речення з метою правильної передачі змісту оригіналу [3].

Додавання певним чином деформує вихідний текст, оскільки внаслідок його застосування у переклад додається слово, відсутнє у вихідному тексті. На думку М. К. Гарбовського, „деформація – це свідоме викривлення будь-якого параметру тексту оригіналу, який обумовлюється прагненням вирішити глобальне перекладацьке завдання” [4]. Деформація оригіналу у перекладі припустима у таких випадках: коли перекладач уводить роз'яснення запозичених ним, тобто неперекладених, слів; намагається продемонструвати красоту та багатство своєї мови; намагається зробити текст максимально зрозумілим навіть непідготовленому читачу; прагне створити текст, який відповідає художнім вподобанням публіки та коли неможливо передати засобами мови перекладу текст, що містить так звану „гру слів” [Там само].

Серед основних причин використання трансформації додавання можна назвати такі: 1) різниця в значенні слова у вихідній та цільовій мовах, тобто в еквівалентах слів відзначаються різні ознаки одного і того ж явища або поняття; 2) різниця у сполучуваності слів у реченні; слова перебувають у певних для даної мови зв'язках та їх сумісність в різних мовах може бути різною: те, що можливе в одній мові, є неприйнятним в іншій. Чим більший семантичний об'єм слова, тим ширша його сполучуваність; 3) заміна слова або словосполучення з більш вузьким референтним значенням на ширше з додаванням лексичних одиниць; 4) відсутність у мові перекладу відповідного слова або лексико-семантичного варіанту даного слова; 5) необхідність тлумачення

неперекладених оригінальних слів з тексту і додавання роз'яснення в дужках або у вигляді виноски в кінці сторінки або в кінці твору; б) додавання слів-реалій, які відіграють першорядну роль у відображенні соціально-історичного та культурного контексту, надають національного забарвлення; 7) незрозумілість контексту може спричинити появу пояснювальної або уточнюючої фрази або слів; 8) намагання перекладача продемонструвати колорит та велич лексичного запасу цільової мови [5].

Проаналізуємо оригінальні скрипти, субтитри та дубльовані версії художніх фільмів „Освідчення” (2009 р.), „Робін Гуд” (2010 р.), „Час” (2011 р.) задля виявлення найхарактерніших проявів трансформації додавання. При проведенні перекладацького аналізу ми будемо ґрунтуватися на теоретичних засадах, викладених вище.

Розглянемо спочатку кілька прикладів додавання лексичних одиниць у фільмі „Робін Гуд”. У реченнях 1, 3, 5, 6 (див. табл. 1) додаються суспільно-політичні слова-реалії: „король”, „маршал”, „вельможі” („*посланці*”), „*сер*”. Це зумовлене тим, що ці слова мають безпосередній зв'язок зі специфічними фактами й відіграють першорядну роль у відображенні соціально-історичного та культурного контексту Англії XIV століття, тому додавання зазначених лексичних одиниць є необхідним для більшої зрозумілості українському глядачеві.

Таблиця 1

**Додавання мовних одиниць при перекладі
х/ф „Робін Гуд” (2010 р.)**

<u>Субтитрування</u>	<u>Дублювання</u>
<i>1. Godfrey has been plotting with Philip of France.</i>	
Годфрі змовився з Філіпом, <u>королем</u> Франції.	Годфрі змовився з французьким <u>королем</u> Філіпом.
<i>2. Demands audience with the sheriff.</i>	
Наполягає на аудієнції з <u>Ноттінгемським</u> шерифом.	Вимагає зустрічі з <u>Ноттінгемським</u> шерифом.
<i>3. You've spent too long in the palace, William.</i>	
Ти засидівся в палаці, <u>маршал</u> Вільяме.	Ти надто призвичаївся у дворі, <u>маршал</u> Вільяме.
<i>4. Richard will return home through the forest Braceliande.</i>	
Річард повернеться додому через <u>Броселіанський</u> ліс у <u>Франції</u> .	Річард повернеться через <u>Броселіанський</u> ліс у <u>Франції</u> .
<i>5. Tell John that you've had word from France, from Philip himself, if you like.</i>	
Скажіть <u>королю</u> Джону, що вас повідомили з Франції, <u>Філіпі</u> <u>посланець</u> .	Скажіть Іоанну, що тобі донесли з Франції, <u>вельможі</u> твого дяді.
<i>6. Marshal requests your presence at counsel in Barnsdale.</i>	
<u>Сер</u> Маршал просить вас приїхати в Барнсдейл.	<u>Сер</u> Маршал просить вас приїхати на раду в Барнсдейлі.

У реченнях 2, 4 (див. табл. 1) спостерігаємо додавання слів: „*Ноттінгемський*”, „*Франція*” з метою уникнення незрозумілості контексту за допомогою пояснення та уточнення місцезнаходження героїв фільму.

Як бачимо, у більшості випадків додаються однакові лексичні одиниці, як при субтитруванні, так і при дублюванні діалогів.

У ході дослідження нами було виявлено такі причини додавання слів при субтитруванні й дублюванні в х/ф „Час” (2011 р.): 1) заміна слова або словосполучення з більш вузьким референтним значенням на ширше з додаванням лексичних одиниць у реченнях 1 та 3, але у третьому реченні додавання слів при дублюванні не спостерігається; 2) різниця в значенневому обсязі слова; немає цілком однакових слів в різних мовах, найчастіше співпадає перший лексико-семантичний варіант таких слів, їх основне значення у реченнях 2 та 5. Зазначимо, що у п'ятому реченні при дублюванні в результаті додавання слова „*іде*” змінюється прикметник „*slowest*” на прислівник „*повільно*” [6]; 3) намагання перекладача продемонструвати колорит та велич лексичного запасу цільової мови у реченні 4 додається образний вираз „*a pretty corpse*” – гарна мертва парочка [6]. Але слід зауважити, що при дублюванні цих змін ми не бачимо.

Таблиця 2

Додавання мовних одиниць при перекладі х/ф „Час” (2011 р.)

<u>Субтитрування</u>	<u>Дублювання</u>
<i>1. Your mind can be spent, even if your body's not.</i>	
Розум вже втомлений, навіть якщо тіло <u>ще сповнене сил</u> .	Розум можна розтратити, навіть якщо тіло <u>ще молоде</u> .
<i>2. For a few to be immortal, many must die.</i>	
Багато людей мають померти, щоб <u>кілька безсмертних могли жити</u> .	Багато, хто має померти, щоб <u>тільки декілька безсмертних могли жити</u> .
<i>3. It's just rare.</i>	
Просто це <u>дуже</u> рідко <u>трапляється</u> .	Просто – це рідкість.
<i>4. You can take the 48 hours or you can be a pretty corpse.</i>	
Можете взяти 48 годин або перетворитися на гарну <u>мертву парочку</u> .	Беріть 2 дні чи можете стати трупами.
<i>5. All right, look for the slowest car.</i>	
Так, шукайте машину, яка <u>іде</u> найповільніше.	Так, шукайте машину, яка <u>іде</u> повільно.

Дослідивши випадки вживання трансформації додавання в х/ф „Освідчення” (див. табл. 3), ми прийшли до висновку, що у більшості речень трансформація додавання застосована задля уникнення

незрозумілості контексту. Лексичні одиниці, які додаються у реченнях 1, 3, 5 пояснюють значення маловідомих вітчизняному глядачеві реалій американської культури.

Таблиця 3

**Трансформація додавання при перекладі
х/ф „Освідчення” (2009 р.)**

Субтитрування	Дублювання
1. <i>Yankees, Boston, this Tuesday.</i>	
Гра „Янкі” та „Бостон” у вівторок.	„Янкі” і „Бостон”: <i>гра</i> у вівторок.
2. <i>I do. It's like Christmas in a cup.</i>	
Так. <i>Аромат</i> Різдва у твоїй чашці.	Так, люблю. <i>Кава пахне</i> Різдвом.
3. <i>We were going to lose DeLillo to Viking.</i>	
Інакше б <i>видавництво</i> „Вікінг” перехопило <i>Дона</i> Делілло.	„Вікінг” міг перейняти <i>Дона</i> Делілло.
4. <i>That's the bathroom.</i>	
Це <i>двері</i> у ванну.	Це <i>двері</i> у ванну.
5. <i>I think Brian Dennehy is sexy.</i>	
Люблю <i>актора</i> Брайана Деннехі.	Я вважаю, що <i>актор</i> Брайан Деннехі дуже сексуальний.

Отже, проведений аналіз оригінальних діалогів фільмів „Робін Гуд”, „Час”, „Освідчення” та їхніх перекладів українською мовою показав, що додавання при субтитруванні та дублюванні зумовлюється формальною невизначеністю семантичних компонентів словосполучень у вихідному тексті, яке потребує пояснення та уточнення (44%); необхідністю введення додаткових слів або словосполучень з більш вузьким референтним значенням на ширше з додаванням лексичних одиниць (12,5%); збільшенню значенневого об'єму слів (12,5%); вживанню слів-реалій, які відіграють першорядну роль у відображенні соціально-історичного та культурного контексту і надають національного забарвлення (25%); демонструванню колориту та величчя лексичного запасу цільової мови (6%) (див. рис. 1).

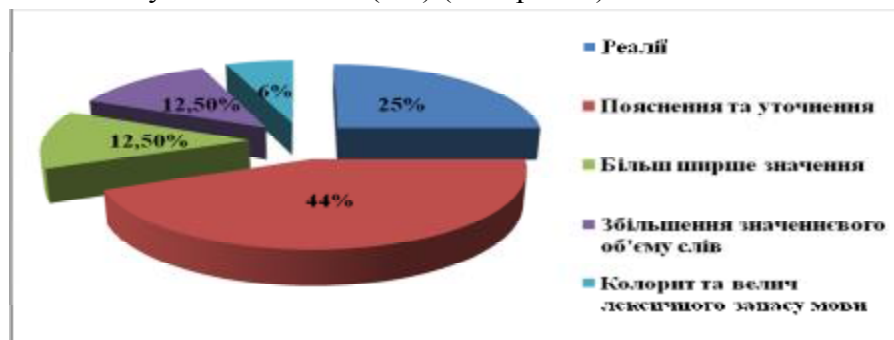

Рис. 1. Причини застосування трансформації додавання при субтитруванні й дублюванні кінодіалогів

Також під час дослідження було виявлено, що трансформація додавання в „чистому” вигляді зустрічається рідко. Як правило,

трансформації різного роду здійснюються одночасно, тобто поєднуються одна з однією. Саме такий складний комплексний характер перекладацьких трансформацій і робить аудіовізуальний переклад складною і відповідальною справою. На нашу думку, у наведених прикладах додавання в „чистому” вигляді ми можемо прослідкувати тільки у реченнях 1, 2, 4, 6 („Робін Гуд”), 5 („Час”) та 1, 4 („Освідчення”).

Таким чином, переклад має бути адекватним оригіналу стосовно відтворення його значення, включаючи емоційно-експресивні елементи змісту. Задля максимального досягнення цієї мети, безсумнівно, доводиться обирати ті чи інші види додавання. Проведене дослідження свідчить, що у багатьох випадках додавання слів у перекладі при субтитруванні та дублюванні переважно може бути доцільним прийомом перекладу за умови врахування всіх прагматичних, семантичних та стилістичних параметрів вихідного тексту.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. До перспективних питань, що потребують подальшого наукового вивчення, вважаємо за доцільне віднести особливості перекладацької декомпресії при АВП.

Список використаної літератури

1. Камінський Ю. І. Комплементарна єдність компресії та декомпресії в межах закону мовної економії / Ю. І. Камінський // Вісник Сумського державного університету. – Серія: Філологія. – Суми: СумДУ, 2007. – № 1, Т. 2. – С. 109 – 112. **2. Науменко Л. П.** Практичний курс перекладу з англійської мови на українську/ Practical Course of Translation from English into Ukrainian: навч. посіб. / Л. Науменко, А. Гордєєва. – Вінниця: Нова Книга, 2011. – 136 с. **3. Комиссаров В. Н.** Современное переводоведение / В. Н. Комиссаров. – М.: Изд-во „ЭТС”, 2001. – 278 с. **4. Гарбовский Н. К.** Теория перевода / Н. К. Гарбовский. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 2004. – 544 с. **5. Карабан В. І.** Теорія і практика перекладу з української мови на англійську мову: навч. посібник-довідник для студентів вищих навчальних закладів / В. І. Карабан, Дж. Мейс. – Вінниця: Нова книга, 2003. – 608 с.

Пантикіна Н. І., Деарт А. Є. Трансформація додавання при аудіовізуальному перекладі художніх фільмів

У статті висвітлено проблему декомпресії аудіовізуального тексту за рахунок додавання мовних одиниць при перекладі з англійської українською мовою. На основі проведеного аналізу фільмів „Робін Гуд”, „Час”, „Освідчення” було виявлено, що додавання мовних одиниць при субтитруванні й дублюванні зумовлюється: формальною невиразністю семантичних компонентів словосполучень у вихідному тексті, яке потребує пояснення та уточнення (44 %); необхідністю пояснень слів-реалій, які відіграють першорядну роль у відображенні соціально-історичного та культурного контексту і надають національного

забарвлення (25 %); необхідністю заміни слів або словосполучень з більш вузьким референтним значенням на ширше з додаванням лексичних одиниць (12,5 %); збільшенню значеннєвого об'єму слів (12,5 %); демонструванню колориту та величі лексичного запасу цільової мови (6 %).

Ключові слова: аудіовізуальний переклад (АВП), декомпресія, додавання мовних одиниць, дублювання, субтитрування, трансформація.

Пантыкина Н. И., Деарт А. Е. Трансформация добавления при аудиовизуальном переводе художественных фильмов

В статье освещена проблема декомпрессии аудиовизуального текста за счет добавления языковых единиц при переводе с английского на украинский язык. На основе анализа фильмов „Робин Гуд”, „Время”, „Предложение” было выявлено, что добавление языковых единиц при субтитровании и дублирование обусловлено: формальной невыразительностью семантических компонентов словосочетаний в тексте оригинала, что требует пояснений и уточнений (44 %); необходимостью пояснения слов-реалий, которые играют важную роль в изображении социально-исторического и культурного контекста и придают национальную окраску (25 %); необходимостью замены слов или словосочетаний с более узким референтным значением на более широкое с добавлением лексических единиц (12,5 %); увеличение смыслового объема слов (12,5 %); демонстрация колорита и величия лексического запаса целевого языка (6 %).

Ключевые слова: аудиовизуальный перевод (АВП), декомпрессия, добавление языковых единиц, дублирование, субтитрование, трансформация.

Pantykina N. I., Dehart A. Ye. Transformation of Addition in Audiovisual Translation of Feature Films

The present paper deals with such a problem of audiovisual translation as the decompression of the audiovisual text while translating from English into the Ukrainian Language. Contradiction between the necessity to improve the AVT practice in Ukraine, on the one hand, and absence of the theoretical background in this field, on the other hand, stipulates the motivation for the suggested investigation. Addition as one of the main translation transformations of decompression aims relevant and adequate context transfer. The analysis of the source and target language scripts of films “Robin Hood”, “In Time”, “The Proposal” showed that the addition of language units in subtitling and dubbing due to: a formal semantic expressionless of language unit components in the original text, that requires clarification and explication (44%); the need of explanation and clarification of nationally biased notions – realities that play an important role in the image of socio-historical and cultural context and give national colouring (25%); the need to replace a word or phrase with a narrower referential meaning for wider

with the addition of lexical units (12.5%); increase notional amount of words (12.5%), the demonstration of colour and grandeur of the target language vocabulary (6 %).

Key words: audiovisual translation (AVT), decompression, addition of language units, dubbing, subtitling, transformation.

Стаття надійшла до редакції 31.01.2014 р.

Прийнято до друку 28.02.2014 р.

Рецензент – к. філол. н., доц. Савельєва Н. О.

УДК 81'373.612.2:81'255.4

Є. О. Саніна, О. О. Євдокименко

**МЕТАФОРИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ
ЯК ХАРАКТЕРНА РИСА РОМАНУ МАЙКЛА КАННІНГЕМА
„ГОДИНИ” ТА ЙОГО ВІДТВОРЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ**

Антропоцентрична парадигма в лінгвістиці стимулює особливу увагу дослідників до мовної особистості та її самовираженню в різних типах дискурсу. Індивідуальний стиль автора стає об'єктом особливого інтересу лінгвістів внаслідок його ролі у відображенні різних дискурсивних проявів особистості – її світобачення, системи цінностей, особливостей мислення і сприйняття дійсності, тезауруса, манери спілкування та інших проявів ментальної сфери людини, пов'язаних з ідіостилем особистості в його широкому розумінні.

Роман сучасного американського письменника Майкла Каннінгема „Години” належить до постмодерністського напрямку в літературі, яке на сьогоднішній день є одним з найменш вивчених в силу своєї структурної та змістовної неоднозначності. Твір є зразком роману поліфонічного типу, який об'єднує образи, прийоми, мотиви та стилі, запозичені з різних культур і епох для створення нових смислів. В якості основної сюжетної лінії М. Каннінгем використовував „Місіс Деллоуей” – один з найвідоміших романів модерністської британської письменниці Вірджинії Вульф. Кожна з трьох ліній роману „Години” в тій чи іншій мірі співвідноситься з романом В. Вульф „Місіс Деллоуей”. У своєму романі М. Каннінгем послідовно використовує техніку структурної будови тексту самої В. Вульф.

У рамках даної статті було здійснено спробу проаналізувати особливості вираження авторського стилю через метафоричне моделювання, а також способи перекладу метафоричних одиниць, що дозволяють в повному обсязі зберегти їх стилістичні та смислові функції, що визначає актуальність нашого дослідження.